

Vårjakt på ender i Kautokeino:

Årlig uttak på 300 hanner kan gi rask nedgang i små bestander

Jakt før egglegging er ugunstig sammenlignet med høstjakt, fordi man hindrer en del av bestanden i å reproducere seg. Med den usikkerheten som råder rundt bestandsstørrelser hos de forskjellige andeartene i Kautokeino-området, virker dagens tillatte uttak på 300 hanner noe høyt, heter det i en NINA-rapport om vårjakt på ender i Kautokeino.

Et eksempel på at en slik uspesifisert jakt fungerer dårlig er at nesten 40 prosent av alle felte fugl i 1995 var havelle, mens den bare utgjør en liten del av den totale andebestanden i området i jakttida.

Små bestander sårbare

Små bestander kan være sårbare for utskytning, selv med dagens jaktstrategi der man bare skyter hanner. Bakgrunnen for dette er at ender er monogame, og at man raskt vil skyte ned det overskuddet av hanner som finnes i bestandene.

Likevel ser det ut til at en slik strategi er bedre enn å skyte fugl tilfeldig,

Havelle er en av de andeartene som det jaktes mest på under vårjakten i Kautokeino, men som er mest sårbar lokalt.

Foto: PER JORDHØY

fordi hunnene overlever og kan finne nye make, for eksempel fra andre områder.

Utrykkes ikke helt

I praksis vil det neppe være mulig å utrykke en andebestand helt med en kontrollert vårjakt i et område som Kautokeino, fordi et konstant uttak

ikke kan opprettholdes etter hvert som bestanden reduseres.

Likevel kan det føre til kraftige og varige bestandsnedganger, noe som sannsynligvis har skjedd i enkelte lokale bestander rundt Kautokeino.

Store forskjeller mellom artene

Forskjellene mellom artene er til dels betydelige. Hos brunnakke er for eksempel overskuddet av hanner lite i Kautokeino-området, og mindre i dag enn for 10 år siden. Også hos havelle er kjønnsfordelingen slik at de fleste hunnene ikke vil finne nye make. Det er også klare forskjeller i livshistorie mellom artene. Livslengde, alder ved kjønnsmodning, kullstørrelse, ungeoverlevelse, eggleggingstidspunkt og flytetidspunkt kan variere mye.

Jakt med tradisjoner

Vårjakt på ender har lange tradisjoner i samiske områder, og har hatt betydning i tider med matknapphet og ensidig kosthold. I Kautokeino har denne jaktformen overlevd fram til i dag, og i 1994 ble det innført en toårig forsøksordning med lovlig vårjakt, etter søknad fra Kautokeino kommune.

Både i 1994 og 1995 ble det gitt tillatelse til å felle inntil 300 hannfugl i Kautokeino-området. I 1994 var følgende arter jaktbare: Stokkand, brunnakke, krikkand, kvinand og toppand. I 1995 ble artsutvalget utvidet med havelle og siland, mens krikkand ble tatt ut av listen.

Jakten bør ikke få større omfang enn i dag

NINAs forskere advarer mot å gi jakten et større omfang enn i dag, for eksempel ved å tillate jakt i områder som ikke har vårjakt. Hovedproblemet er at områdene som endene kan

bruke tidlig på våren er begrenset på grunn av at elver og tjern er tilfrosset. Store deler av bestanden vil b e finne seg i tette konsentrasjoner i begrensede områder, der de lett kan

nås. Jakt vil da raskt kunne få stor negativ betydning både på grunn av uttak og forstyrrelse.

Tåler andebestandene jaktpresset?

Det skytes flest av de vanligste artene som toppand under vårjakten i Kautokeino, mens det skytes færre gressender enn man skulle forvente. I 1995 ble det bare skutt to gressender.

Det kan være flere årsaker til dette, men sannsynligvis foretrekker jegerne dykkender framfor gressender. Mye tyder på at dykkendene, kanskje særlig havdykkender som sjørørre og svartand er et høyere skattet vilt.

Det skytes 44 prosent toppand, 38 prosent havelle, 11 prosent kvinand 5 prosent siland og 2 prosent brunnakke. Av 300 hanner blir det i rene tall 132 toppand, 114 havelle, 33 kvinand, 15 siland og 6 brunnakke.

Anbefalte bestandsstørrelser

Bestandene bør ha følgende størrelser for teoretisk å produsere et overskudd av hanner som kan tåle jaktpresset uten å desimeres over langt tid:

Toppand: 1650 par, havelle: 1425 par, kvinand: 413 par, siland: 188 par og brunnakke: 75 par.

I 1995 ble 131 fugl innrapportert, og med et slikt uttak vil de nødvendige bestandsstørrelser være 725 par toppand, 625 par havelle, 175 par kvinand, 90 par siland og 25 par brunnakke. Med andre ord: bestandsstørrelsene må være betydelige.

Havelle rammes sterkest

Hvis vi på grunnlag av dette skal gjøre en vurdering av hver art, vil det si at bestandene på Finnmarksvidda kan tåle jaktpresset hvis det skytes 300 hanner hos toppand, kvinand, siland og brunnakke. Derimot ser det ut til at havellebestanden er for liten til å kompensere for tapet. Havellen er den arten som det finnes minst av om våren (7-8 prosent av endene), men som det skytes mye av. Det kan bety at jakten vil redusere bestanden i de omkringliggende områdene sterkere enn hos andre arter.

I 1995 ble det skutt 58 toppandhanner, og det mulig at bestanden som bruker Kautokeinoelva om våren kan klare å kompensere for tapet siden den synes å være relativt stor og har et stort overskudd av hanner. Dette er imidlertid teoretiske beregninger, og regnestykket vil i stor grad påvirkes av biologien til hver av disse artene.

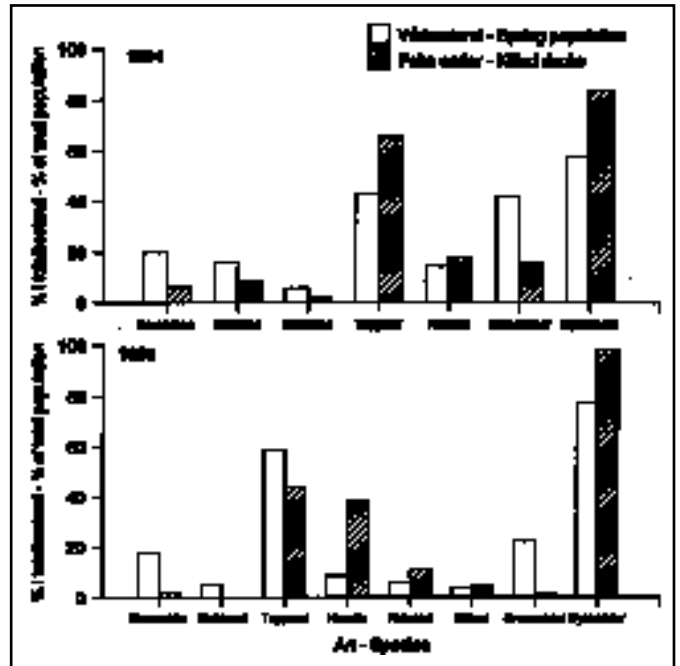
Dessverre finnes ikke data på overlevelse og produksjon hos alle disse artene, som kan gi grunnlag for mer detaljerte

Stoffet er hentet fra

NINA Oppdragsmelding 379

Jan Ove Bustnes, Stein Nilsen:

«Populasjonsøkologiske vurderinger rundt vårjakt på ender i Kautokeino».

Sammenligning mellom prosent av forskjellige jaktbare andearter i vårbestanden og prosent som ble skutt av hver art i 1994 og 1995.

Drepte hanner erstattes

Det kan delvis oppveie problemet med utskytning av hanner at hunnene på overvintringsplassen finner nye hanner fra andre hekkeområder. Hos andefugl følger hannen trolig hunnen fra overvintringsområdet til hekkeplassen. Det kan bety at hanner fra andre områder erstatter de som drepes. Men alle hanner i par kan ikke erstattes. Mulighetene for å danne nye par varierer sannsynligvis mye mellom artene, og gressender vil nok trenge lengre tid for å gjenetablere par enn dykkender. Toppand og siland vil oftere klare å danne nye par enn havelle som har problemer med å danne nytt par etter maketap.

Skadevirkningene

Skadevirkningene av vårjakten avhenger av hvilke kriterier man legger til grunn for forvaltningen. Hvis man vektlegger tradisjonsbetingede forhold mer enn populasjonsøkologi, kan vårjakt sies å være en viktig del av samisk tradisjon, som kan videreføres. Hvis man derimot ønsker at andebestandene i områdene rundt Kautokeino skal være så store som mulig, og at jakt skal være en overskuddshøsting der kompensasjonsmekanismer sørger for å minimalisere virkningen på bestandene, så er jakt like før egglegging uhensiktsmessig.